

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060208

DOM
2017-
Stockholm

Mål nr
P 6462-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-07-04 i mål nr P 3886-15, se bilaga A

KLAGANDE

1. TA

2. EK
adress som 1

Ombud för 1 och 2:
Advokaterna KE och PÅ

3. LC

4. LCS
adress som 3

5. AC

6. BC
adress som 5

7. SU

Ombud för 7: TU

8. TU
Adress som 7

Dok.Id 1330641

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se				

MOTPARTER

1. RB

Ombud:
Advokaten DZR

2. Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms kommun
Box 8314
104 20 Stockholm

SAKEN

Förhandsbesked på fastigheten X 4 i Stockholms kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Byggnadsnämndens i Stockholms kommun beslut den 22 november 2012, BN § 45, att meddela positivt förhandsbesked för nybyggnad av två flerbostadshus m.m. på fastigheten X 4 och avslår ansökan.

BAKGRUND*Ansökan om förhandsbesked*

Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms stad (nämnden) beslutade den 20 januari 2011, § 38, dnr 2010-02412-571, att som förhandsbesked meddela att bygglov för bl.a. nybyggnad av två flerbostadshus och fyra förrådsbyggnader på fastigheten X 4 i Stockholms kommun, kunde påräknas under förutsättning att förslaget överensstämde med bestämmelser enligt ”detaljplan P1 2902”. Nämndens beslut överklagades till Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) som genom beslut den 16 december 2011 upphävde nämndens beslut eftersom det bedömdes oklart vad som omfattades av beslutet om förhandsbesked samt återförvisade ärendet till nämnden för fortsatt handläggning.

Genom beslut den 22 november 2012, § 45, dnr 2010-02412-571, meddelade nämnden åter ett positivt förhandsbesked för de föreslagna åtgärderna. Nämndens beslut om förhandsbesked överklagades till länsstyrelsen, som i beslut den 22 augusti 2013 avslog överklagandena.

Ett antal närboende överklagade länsstyrelsens beslut om förhandsbesked till mark- och miljödomstolen, som i dom den 17 september 2014 upphävde förhandsbeskedet. Det huvudsakliga skälet var att domstolen bedömde att förhandsbeskedet innefattat en omfattande prövning avseende utformningen av planerade byggnader och dess förenlighet med detaljplanen och att en sådan prövning endast bör ske inom ramen för ett bygglovsärende.

Mark- och miljödomstolens dom överklagades till Mark- och miljööverdomstolen som i dom den 25 juni 2015 undanröjde domen och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Mark- och miljööverdomstolen anförde i domen att mark- och miljödomstolen inte borde ha upphävt nämndens beslut om förhandsbesked på den grunden att nämndens prövning inte varit lämplig och endast kunde ha skett inom ramen för ett bygglovsärende. Eftersom mark- och miljödomstolen varken hade prövat den sökta åtgärdens förenlighet med detaljplanen eller om åtgärden

uppfyller kraven i 3 kap. i den äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, undanröjde Mark- och miljööverdomstolen domen och återförvisade målet.

I dom den 4 juli 2016 avslag mark- och miljödomstolen överklagandena och fastställde nämndens beslut om positivt förhandsbesked. Domen överklagades av ett antal närboende och är nu föremål för Mark- och miljööverdomstolens överprövning i detta mål.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

LC, LCS, AC, BC, SU och **TU** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva nämndens beslut om positivt förhandsbesked.

TA och **EK** har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva nämndens beslut om positivt förhandsbesked. De har i andra hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska återförvisa målet till nämnden för fortsatt handläggning.

RB har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

Nämnden har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

LC, LCS, AC, BC, SU och **TU** har till stöd för sin talan anfört i huvudsak samma omständigheter som till länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen.

TA och **EK** har, utöver vad som framgår av mark- och miljödomstolens dom, anfört i huvudsak följande. Detaljplanen tillåter ingen avvikelser

från den högsta tillåtna bottenytan om 120 m² om byggnaden är avsedd att inrymma fler än en bostadslägenhet. Vad avser byggnadshöjden framgår det inte hur markens medelnivå och byggnadshöjd på beräkningsgrundande fasad har beräknats och markförhållandena kring den tilltänkta byggnationen är därtill mycket oregelbundna.

RB har, utöver vad som framgår av mark- och miljödomstolens dom, anfört i huvudsak följande. Av detaljplanen framgår att särskilda regler gäller för gårdsbyggnader som t.ex. garage och *”annan för bostadsändamål icke avsedd byggnad”*, vilka inte omfattas av bestämmelsen som stadgar en maximal bottenyta om 120 m². Garaget, som tillkommit för att tillgodose såväl klagandenas som stadens önskemål, utgör inte en våning utan är en källare eftersom medelmarknivån ska beräknas invid byggnaden och inte från allmän plats. Vad gäller förrådsbyggnaderna har dessa bedömts utgöra *”smärre gårdsbyggnader”* där avstånd till tomtgräns enligt detaljplanen får vara mindre än beträffande andra byggnader.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen kommer idag att meddela dom i mål P 6458-16 avseende ansökan om bygglov för nybyggnad av två flerbostadshus på samma fastighet.

Ansökan om förhandsbesked omfattar två flerbostadshus. På situationsplanen som tillhör ansökan är byggnaden på fastighetens västra del betecknad ”X 4” medan byggnaden på fastighetens östra del är betecknad ”X 11”. De ritningar som utgjort underlag för nämndens beslut om förhandsbesked uppvisar vissa brister. De kan dock enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning läggas till grund för en prövning i sak.

Den 2 maj 2011 trädde nya plan- och bygglagen (2010:900), PBL, i kraft och den äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, upphörde att gälla. Av punkten 2 i övergångsbestämmelserna till PBL framgår att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011. ÄPBL ska därför tillämpas i detta mål.

Enligt 8 kap. 34 § första stycket ÄPBL ska en byggnadsnämnd, om någon begär det, meddela förhandsbesked om en åtgärd som kräver bygglov kan tillåtas på viss plats. En ansökan om bygglov inom ett område med detaljplan ska enligt 8 kap. 11 § ÄPBL bifallas om åtgärden uppfyller i lagrummet angivna förutsättningar. Enligt sjätte stycket samma paragraf får bygglov lämnas till åtgärder som innebär mindre avvikelser från detaljplanen, om avvikelserna är förenliga med syftet med planen.

En grundläggande förutsättning för bygglov, och följaktligen även för positivt förhandsbesked, inom ett område med detaljplan är därmed att åtgärder som strider mot detaljplan endast kan accepteras om avvikelsen är mindre och förenlig med planens syfte.

För fastigheten gäller en stadsplan P1 2902 med karta från år 1943 tillsammans med bestämmelser från en äldre plan från år 1939. Fråga i målet är bl.a. om den åtgärd som ansökan om förhandsbesked avser är förenlig med den detaljplan som fastigheten omfattas av.

Det har i målet gjorts gällande att positivt förhandsbesked ska nekas för de sökta åtgärderna, eftersom avvikelserna från gällande detaljplan sammantaget gör att positivt förhandsbesked inte kan meddelas. De invändningar som framförts gäller husens höjd och storlek, våningsantal, avstånd mellan byggnaderna, infart över parkmark och uppförandet av stödmur på punktprickad mark. När det gäller invändningen, att infart till fastigheten sker över parkmark, har länsstyrelsen bedömt det som en liten avvikelse, förenlig med planens syfte. Mark- och miljödomstolen har instämt i den bedömningen. Mark- och miljööverdomstolen gör i denna fråga följande bedömning: Domstolen konstaterar att marken, där infart enligt ansökan ska ske, i detaljplanen är betecknad ”Gatuplantering ej avsedd att fastställas”. Domstolen bedömer, utifrån hur planen är utformad, att en infart till bostadsfastigheten över denna mark är planenlig.

Av gällande detaljplan framgår vidare bl.a. följande: Fastigheten får bebyggas endast för bostadsändamål och med hus som uppförs fristående eller sammanbyggda högst två i gemensam gränslinje (kopplade). Kopplade hus får inredas med som mest en

lägenhet. En byggnad får uppföras i högst två våningar och med en maximal höjd om 7,5 meter. Minst fyra femtedelar av tomtens areal ska lämnas obebyggd och en byggnads bottenyta får inte överstiga 120 m².

Byggnadshöjd

Byggnadshöjden ska, enligt 9 § i den äldre plan- och byggförordningen (1987:383), i aktuellt fall beräknas från markens medelnivån invid byggnaden. För byggnad ”X 4” anges på ritning A303:04 ett mått 7500 mm. Måttet anger en sträcka från en nivå som enligt domstolen utgör byggnadshöjdens övre begränsningslinje till en nivå, som på ritningen anges som ”medelhöjd över mark”, och som domstolen tolkar som angiven markmedelnivå. Den markmedelnivå som anges på detta sätt är dock missvisande, eftersom beräkningen av den inte tar hänsyn till var byggnaden möter marken under den utkragande konstruktionen utmed byggnadens västra fasad (se ritning A303: 07). En beräkning av byggnadshöjden för ”X 4”, baserad på en korrekt markmedelnivå utifrån angivna mått och skalmätning på ritningarna, leder till en byggnadshöjd som överskrider den tillåtna byggnadshöjden med cirka 0,3 meter. För byggnad ”X 11” finns markens medelnivå angiven på samma sätt som för ”X 4”. Vid en jämförelse av fasadritningarna A303:03 och A303:04 (”X 4”) med A303:05 och A303:06 (”X 11”) framgår att marken utmed samtliga fasader på byggnad ”X 11” ligger i nivå med eller lägre än marken på byggnad ”X 4”. Vid en korrekt beräkning av byggnadshöjden för byggnad ”X 11” gäller att den tillåtna höjden överskrider med cirka 0,5 meter.

Byggnadsarea

”Byggnadens bottenyta” ska likställas med begreppet ”byggnadsarea” (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 26 mars 2015 nr 5588-14). Enligt Svensk standard, SS 21054:2009, är byggnadsarea summan av den area en byggnad upptar på marken och arean av projektionen av de utkragande byggnadsdelar som påverkar användbarheten av underliggande mark. Som exempel på utkragande byggnadsdel nämns taksprång, balkong, burspråk och skärmtak. Projektionen av byggnadsdelen är mätvärd om byggnadsdelens lägsta punkt är belägen lägre än 3 meter ovan mark och dess horisontella djup är större än 0,50 meter alternativt om den lägsta punkten är belägen 3 till 5 meter ovan mark och framkanten av byggnadsdelen ligger mer än

1,5 meter utanför underliggande fasadliv. I byggnadsarean för såväl byggnad ”X 4” som byggnad ”X 11” ska, utifrån standardens definition, utöver arean för själva byggnadskroppen, inräknas arean för de delar av balkongerna som har ett större djup än 1,5 meter. För vardera byggnaden kommer tillåten byggnadsarea att överskridas med cirka 18 m² (15 %).

Bebyggd areal

Fastigheten X 4 har en area om 1 474 m², vilket innebär att totalt cirka 295 m² får bebyggas. Vid beräkningen av ”bebyggd mark” ska, utöver byggnadsarean för flerbostadshusen räknas in byggnadsarean för de fyra förrådsbyggnaderna. Enligt Mark- och miljööverdomstolens beräkning medför detta att den areal av fastigheten som bebyggs uppgår till cirka 314 m², vilket gör att tillåten bebyggd areal överskrids med 19 m² (6,4 %).

Sammanfattning

Mot bakgrund av vad som framkommit, angående hur mycket byggnadernas byggnadshöjd och byggnadsarea samt fastighetens bebyggda areal överskrider det som detaljplanen tillåter och att dessa avvikelser sammantaget inte kan betraktas som en mindre avvikelse enligt 8 kap. 11 § ÄPBL, finner Mark- och miljööverdomstolen att positivt förhandsbesked inte kan beviljas för de sökta åtgärderna. Nämndens beslut ska därför upphävas och ansökan om positivt förhandsbesked avslås. Vid denna utgång tar Mark- och miljööverdomstolen inte ställning till åtgärdernas överensstämmelse med detaljplanens övriga bestämmelser eller övriga krav enligt ÄPBL som ska uppfyllas för att positivt förhandsbesked ska beviljas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg och Eywor Helmenius, referent, samt tekniska rådet Maria Lotz och hovrättsrådet Margaretha Gistorp

Föredragande har varit Ote Dunér

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-07-04
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr P 3886-15

KLAGANDE

1. TA

2. LC

3. LCS
Adress som 2

4. AC

5. BC
Adress som 4

6. JH

7. EK
Adress som 1

8. SU

9. TU
Adress som 8

MOTPARTER

1. RB

Ombud: Advokaten DZR

Dok.Id 450223

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

2. Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms kommun
Box 8314
104 20 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut den 22 augusti 2013 i ärende nr 4032-1024-2013, se domsbilaga 1

SAKEN

Förhandsbesked avseende fastigheten Stockholm X 4

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår RBs yrkande om avvisning av överklaganden.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.
-

BAKGRUND

RB är ägare till fastigheten X 4 i Stockholms kommun. För fastigheten gäller detaljplan Dp P1 2902 fastställd 1943. Den 12 februari 2010 inkom en ansökan om förhandsbesked till Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms stad (nämnden).

Ansökan avsåg bl.a. nybyggnad av två flerbostadshus med vardera tre lägenheter och fyra fristående förrådshus på ovannämnda fastighet.

Nämnden beslutade den 20 januari 2011, § 38, dnr 2010-02412-571, att som förhandsbesked meddela att bygglov för bl.a. nybyggnad av två flerbostadshus och fyra förrådsbyggnader kunde påräknas under förutsättning att förslaget överensstämmer med bestämmelser enligt ”detaljplan Dp P1 2902”. Nämndens beslut överklagades till Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) som genom beslut den 16 december 2011 upphävde nämndens beslut eftersom det bedömdes oklart vad som omfattades av beslutet om förhandsbesked samt återförvisade ärendet till nämnden för förnyad prövning.

Genom beslut den 22 november 2012, § 45, dnr 2010-02412-571, meddelade nämnden åter ett positivt förhandsbesked för de föreslagna åtgärderna. Beslutet förenades med villkoret att ”*placering och utformning av marklovspliktiga och bygglovspliktiga åtgärder ska överensstämma med innehållet i handlingarna till förhandsbeskedet*”. Handlingarna i ärendet var ett tjänsteutlåtande från den 19 juni 2012, bil. § 45 A med bilagda ritningar samt ett yttrande från byggherrens ombud den 18 november 2012, bil. § 45 B. Ritningarna, varav fem stycken inkomna den 18 november 2010 och tre stycken inkomna den 14 december 2010, redovisar situationsplan, sektioner i skala 1:200 och 1:100 samt planer och fasader i skala 1:100. Som skäl för beslutet angavs att förslaget var planenligt och överensstämde med kraven i 3 kap. i den äldre plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, och inte heller kunde bedömas innebära betydande olägenheter för omgivningen.

Nämndens beslut om förhandsbesked överklagades till länsstyrelsen. Länsstyrelsen, som anförde att skäl att upphäva förhandsbeskedet inte förelåg, avslag i beslut den

22 augusti 2013 överklagandena. I samma beslut avvisade länsstyrelsen även yrkanden om syn.

LC, LCS, AC och BC

(X 3), KH (X 5), JH (X 9) samt SU och TU (X 10) överklagade länsstyrelsens beslut om förhandsbesked till mark- och miljödomstolen, som i dom den 17 september 2014 i mål nr P 5202-13 upphävde förhandsbeskedet och avslog yrkanden om syn och sammanträde. Skälen för mark- och miljödomstolens dom var sammanfattningsvis att domstolen bedömde att förhandsbeskedet innefattat en omfattande prövning avseende utformningen av planerade byggnader och dess förenlighet med detaljplanen och att det i det aktuella fallet inte varit lämpligt att på det sätt som skett i förhandsbeskedet slå fast förenligheten med gällande detaljplanebestämmelser i fråga om åtgärdernas utformning och utförande. Det bedömdes att en sådan prövning endast bör ske inom ramen för ett bygglovärende.

Den 9 maj 2012 inkom vidare RB till nämnden med en ansökan om bygglov för bl.a. nybyggnad av två flerbostadshus på samma fastighet, X 4. Genom beslut den 20 juni 2013, dnr 2012-07753-575, beviljade nämnden ansökan om bygglov. Som skäl för beslutet angavs att förslaget uppfyller kraven i plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Nämndens beslut om bygglov överklagades till länsstyrelsen. Länsstyrelsen, som anförde att skäl att upphäva bygglovets inte föreligger, avslog i beslut den 13 januari 2014 överklagandena.

LC, LCS, AC och BC

(X 3), KH (X 5), JH och KH (X 9), LL och ML (X 7) samt SU och TU (X 10) överklagade länsstyrelsens beslut om bygglov till mark- och miljödomstolen som i dom den 17 september 2014 i mål nr P 826-14 undanröjde länsstyrelsens och nämndens beslut om bygglov samt återförvisade målet till

nämnden för förnyad prövning. I samma dom avvisade även mark- och miljödomstolen överklagandena från JH, KH, LL och ML. Mark- och miljödomstolen, som samma dag alltså upphävt förhandsbeskedet avseende X 4, anförde bland annat att det inte framgick av nämndens beslut vilken bedömning nämnden gjort i fråga om åtgärdernas planlighet och att länsstyrelsen i sitt beslut anført att det inte förelåg möjlighet att pröva åtgärdernas förenlighet med detaljplanen i den utsträckning dessa avgjorts i ärendet om förhandsbesked. Med hänsyn till att förhandsbeskedet upphävts anfördes att det krävs en grundlig analys av åtgärdernas överensstämmelse med detaljplanen för att det ska vara möjligt att bedöma om bygglov kan beviljas för de sökta åtgärderna. Det bedömdes, med hänsyn till instansordningsprincipen, att detta inte skulle göras av mark- och miljödomstolen, varför målet återförvisades till nämnden.

RB överklagade såväl mark- och miljödomstolens dom avseende förhandsbesked som mark- och miljödomstolens dom avseende bygglov till Mark- och miljööverdomstolen.

I dom den 25 juni 2015 i mål nr P 8682-14 undanröjde Mark- och miljööverdomstolen mark- och miljödomstolens dom avseende förhandsbesked och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Mark- och miljööverdomstolen anförde i domen att mark- och miljödomstolen inte borde ha upphävt nämndens beslut om förhandsbesked på den grunden att nämndens prövning inte varit lämplig och endast kunde ha skett inom ramen för ett bygglovärende. Eftersom mark- och miljödomstolen inte hade prövat den sökta åtgärdens förenlighet med detaljplanen eller om åtgärden uppfyller kraven i 3 kap. ÄPBL undanröjde Mark- och miljööverdomstolen domen och återförvisade målet.

I dom den 25 juni 2015 i mål nr P 8684-14 undanröjde Mark- och miljööverdomstolen även mark- och miljödomstolens dom avseende bygglov och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Mark- och miljööverdomstolen fastslog dock avvisningen av JHs, KHs,

LLs och ML överklaganden av länsstyrelsens beslut avseende bygglov. Mark- och miljööverdomstolen anförde i domen att domstolen samma dag undanröjt mark- och miljödomstolens dom avseende förhandsbesked och återförvisat det målet till mark- och miljödomstolen för vidare handläggning, vilket innebar att det saknas anledning att återförvisa ansökan om bygglov till nämnden på de skäl som mark- och miljödomstolen anført.

Fastigheten X 5 övergick under processen i Mark- och miljööverdomstolen från KH till TA och EK, vilka där inträdde som parter i målen istället för KH.

Efter återförvisningen från Mark- och miljööverdomstolen prövas frågan om förhandsbesked i denna dom medan frågan om bygglov prövas i mål nr P 3888-15.

Mark- och miljödomstolen har den 7 juni 2016 hållit sammanträde och syn i målet.

YRKANDEN M.M.

LC, LCS, AC, BC, TA, EK, JH, SU och **TU** har, som det får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska upphäva nämndens beslut om förhandsbesked.

JH har, som det får förstås, i andra hand yrkat att målet ska återförvisas till nämnden för förnyad prövning.

TA och **EK** har, som det får förstås, i andra hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska återförvisa målet till nämnden för fortsatt handläggning och detaljplaneändring.

SU och **TU** har, som det får förstås, i andra hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska återförvisa målet till länsstyrelsen för

fortsatt handläggning. Därtill har de, för det fall att målet inte återförvisas, yrkat att mark- och miljödomstolen ska hålla sammanträde och syn i målet.

RB har bestritt ändring och har för egen del yrkat att överklagandena från LL, ML, JH, TU och SU ska avvisas.

Nämnden har bestritt ändring.

LC, LCS, AC och **BC** har till stöd för sin talan hänvisat till tjänsteutlåtande från Stadsbyggnadskontoret, remissvar från Exploateringskontoret och Trafikkontoret, tidigare i ärendet ingivna yttranden och överklaganden samt anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsens beslut innebär att parkmark tas i anspråk för angöring till parkeringsplatser. De bedömer att flera stora träd som står på parkmark måste fällas för att åstadkomma angöringen. De ifrågasätter starkt att ta så stor del av parkmarken i anspråk för att ordna angöring till en privat fastighet. De vill säkerställa att parkmark inte tas i anspråk för angöring till den bakre fastigheten. Det står inte något om det i förhandsbeskedet. Förslaget innebär oacceptabelt stora förändringar av marknivåerna, vilka måste anses planstridiga, liksom uppförande av plank och murar på prickmark. I detaljplanen medges undantag härifrån om byggnad är avsedd att inrymma endast en bostadslägenhet. Förslaget avser ett flertal bostadslägenheter och ryms alltså inte inom planen.

De delar inte länsstyrelsens bedömning i följande avseenden. Det är felaktigt att de båda husens byggnadshöjd kommer att uppgå till ca 7,5 meter och därför ryms inom detaljplanen. I och med att man sänker marknivån genom omfattande sprängningar blir hushöjden istället ca 11 meter mot tillåtna 7,5 meter, vilket inte kan betraktas som en mindre avvikelse. Bedömningen att tre våningsplan ryms inom planen är felaktig. I och med att man sänker marknivån genom omfattande sprängningar blir

tolkningen av antalet våningar felaktig. Antalet våningsplan är tre mot tillåtna två, vilket inte kan betraktas som en mindre avvikelse. Bedömningen av hur stor del av fastigheten som får bebyggas är felaktig. I detaljplanen står att minst fyra femtedelar av tomtens areal ska lämnas obebyggd. Av de föreslagna tomterna blir ca 270 kvm per tomt bebyggd med förråd, balkonger, terrasser, murar och trappor, vilket inte kan betraktas som en mindre avvikelse. I planen står att nämnden får medge undantag från bestämmelsen om byggnaden är avsedd att inrymma endast en bostadslägenhet. I förevarande fall är det frågan om flera. Bedömningen och tolkningen av byggnadsarea är felaktig. Altaner och entréytor i direkt anslutning till bostadshus med stödmur under bedömer de vara byggnadsarea, vilket innebär att tillåten byggnadsarea på mark överskrids med ca 50 kvm, dvs. drygt 40 procent. I planen står att nämnden får medge undantag från bestämmelsen om byggnaden är avsedd att inrymma endast en bostadslägenhet.

Volymen och placeringen av de två flerfamiljshusen avviker extremt från dagens bebyggelse i kvarteret. Det ställs höga krav på att bebygga en fastighet som varit obebyggd och där de intilliggande bostadshusen byggdes under första halvan av 1900-talet. Samtliga nuvarande bostadshus och även senare tillkomna (X 7, 8, 9, 10 och 11) är placerade på och följer bergskanten. Bebyggelse placerad bakom dessa bostadshus är låga enplanshus. Befintlig placering av byggnader och byggnaders volymer inom kv. X bör vara rådgivande vid tolkningen av den gamla stadsplanen från 1943. De bedömer att den bakre byggnaden på X 4 bör vara en enplansbyggnad för att smälta in i befintlig miljö. Detta för att byggnadens höjd/volym inte negativt ska påverka bostadsgrannar och användandet av intilliggande parkmark. Med anpassning till dagens bebyggelse går det med fördel att placera byggnader närmare Åkerhielmsgatan, t.ex. i och nedanför den höga bergskanten. Gatumiljön tål en tuffare bebyggelse än vad bakomliggande parkmark gör.

Vidare utgör Bromma flygplats ett riksintresse för kommunikation. Det är därför inte tillåtet att uppföra nya bostäder inom den s.k. flygbullerkurvan för Bromma flygplats. Stora delar av bl.a. X 4 ligger innanför denna kurva. På Stockholms

stads hemsida framgår bl.a. att en detaljplan bestämmer vilken typ av bygglov som ges i olika områden samt att det till en detaljplan kan tillkomma ytterligare bestämmelser som man måste ta hänsyn till, exempelvis bullerzonen runt Bromma flygplats. Detaljplanen för aktuellt område är från 1943 och genomförandetiden har gått ut. Vid direkt fråga till representanter för mark- och miljödomstolen och nämnden vid sammanträde och syn på platsen fick de inget svar om det finns ett beviljat bygglov för X 4. De anser att ovan angivna riksintresse ska beaktas vid bedömningen om bygglov kan beviljas för bostadsbyggnader som är placerade inom flugbullerkurvan för Bromma flygplats. De ser möjlighet att placera bostadsbebyggelse i anslutning till Åkerhielmsgatan, placerad utanför flygbullerkurvan.

Till domstolen har getts in tidigare till nämnden ingivet yttrande samt handlingar avseende flygbuller från Bromma flygplats.

TA och **EK** har till stöd för sin talan hänvisat till vad som anförts i överklagandet till länsstyrelsen, till vad övriga närboende anført i ärendet, samt i huvudsak anført följande.

Enligt 3 kap. 1 § ÄPBL ska byggnader placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärden på platsen. Så är inte fallet avseende det sökta förhandsbeskedet. Enligt detaljplanen får fastigheten bebyggas med en- och tvåfamiljshus, inte två flerfamiljshus eller flerbostadshus. När man beaktar behovet av förrådsbyggnader i förslaget, sex stycken, måste man även se till intentionen bakom en- och tvåfamiljshus, vilket länsstyrelsen inte gjort. Detaljplanens bestämmelse om att kopplade hus inte får inredas med mer än en lägenhet är som länsstyrelsen anført inte applicerbart i detta ärende, men bestämmelsen poängterar indirekt att detaljplanens avsikt är att begränsa antalet bostäder på fastigheten. Detaljplanen är förvisso ålderdomlig och kanske inte applicerbar i nutid, men då ska det manifesteras i en ny detaljplan, inte genom att bortse från gällande plan med hänvisning till mindre avvikelser. Vidare har länsstyrelsen bortsett från de mycket

omfattande nivåjusteringar som förslaget innebär. Altaner och balkonger mellan 0,3 meter och 3 meter över marken torde kräva bygglov. Beroende på fastighetens utformning och ytterst kuperade markförhållanden kan man inte som länsstyrelsen gjort hävda att mer än två femtedelar av respektive fastighet efter avstyckning inte kommer att bebyggas. Ingen rimlig avstyckning kan göras som uppfyller denna bestämmelse. Vid avstyckning måste myndigheten pröva att avstyckningsförslaget får ett rimligt resultat.

I 9 § i planbestämmelserna stadgas att om förhållandena påkallar undantag får mindre avvikelser göras beträffande våningsplan. I ansökan finns inget nämnt som påkallar undantag för ytterligare en våning plus takaltan. Förhållandena indikerar snarare det motsatta. Några byggnadstekniska skäl föreligger inte och har i vart fall inte åberopats. Planbestämmelsen kan inte tolkas så att man i varje enskilt ärende kan bortse från antalet våningsplan utan motivering. Härvidlag torde krävas en detaljplaneändring. Av prop. 1989/90 s 54 ff. framgår att det ligger i sakens natur att det är angeläget att tillämpa en snäv tolkning av planen vid bygglovansökan. Det torde även gälla vid förhandsbesked. Av nämnda proposition framgår t.ex. att 10-20 cm avvikelse på höjden kan accepteras som mindre avvikelse. I detta ärende torde höjden komma att avvika betydligt mer om man beaktar planerade och nödvändiga marknivåjusteringar. Mängden avvikelser, där en eller möjligen två av dessa kan betraktas som mindre, måste dock summeras varvid den totala summan av samtliga avvikelser inte kan betraktas som mindre. Positivt förhandsbesked kan därför inte lämnas för de sökta åtgärderna.

Övriga huvudbyggnader på Åkerhielmsgatan är placerade längs bergskanten och är betydligt lägre än förslaget för X 4. Med tanke på att en av de byggnader som planeras kommer att placeras på den högsta nivån på tomten kommer det medföra betydande skuggningseffekter och insyn. Utformning och materialval avviker starkt från övriga byggnader i närområdet. Bebyggelsen kan utformas mer anpassat till området. Motparten har inte ens berört de olägenheter som drabbar dem, framförallt i form av insyn och skuggning, vilket är förstaeligt då det svårigen kan invändas mot att de drabbas av mycket betydande olägenheter. Marknivån på deras tomt är

betydligt lägre än marknivån under det planerade hus b på X 4. Ingen hänsyn har heller tagits till att olägenheterna, genom annan placering av byggnader, annan fasadutformning, andra fönsterplaceringar och storlekar (ej glasväggar), annorlunda placering av uteplatser och balkonger m.m., i betydande omfattning skulle kunna minskas. Motparten har helt valt att avstå från dessa möjligheter och istället valt en utformning som i det närmaste maximerar olägenheterna för dem. Dessa olägenheter bör inte godtas. Sammanfattningsvis anser de att förslaget är högst olämpligt vad gäller både placering och utformning.

Till domstolen har getts in en handling för att visa hur aktuellt projekt har marknadsförts på internet.

JH har till stöd för sin talan bland annat anfört följande.

Det torde vara helt uppenbart att han är direkt berörd av sökt åtgärd och därmed har klagorätt. Det har också framkommit och fastställts i tidigare behandling av ärendet.

Effekterna på miljön av att bygga två stora flerbostadshus på den mycket speciella villatomten är stora. De arkitektbilder som finns förvanskar verkligheten och vilseleder och försvårar en seriös prövning av ärendet. Det är obegripligt hur man kan förvandla en rätt att bygga ett hus med max två våningar, max 7,5 meter högt och med en yta om max 120 kvm till en rätt att bygga två flerfamiljshus, i praktiken nästan elva meter och fyra våningar höga (inkl. vindsvåning) på en smal och kuperad tomt i ett villaområde. Det kan aldrig anses vara i linje med lagstiftarens och samhällsplanerarnas intentioner när regler och planer togs fram.

Framförallt hus nummer två, planerat att uppföras på bergshöjden ovanför gatan och bakom/ovanför hus nummer ett, utgör en direkt olämplig och svårbegriplig lösning med hänsyn till natur, miljö, tillgänglighet etc. och till omgivande fastigheter. Byggnationen bedömdes av Stadsbyggnadskontoret som olämplig och borde inte tillåtas pga. de betydande olägenheterna för trafik, renhållning, natur och miljö. Exploateringen av fastigheten bedömdes t.o.m. som ”närmast brutal”. Han

instämmer i Stadsbyggnadskontorets bedömning. Hus nummer två, på bergshöjden 25-30 meter över gatunivån, kommer att ligga ca 15 meter högre än hans hus och med direkt insyn i vardagsrummet. Med tanke på att fastigheten framöver kommer att bebos av 20-30 personer som har att röra sig på en väldigt liten tomtyta blir effekterna av byggnationen än tydligare.

Uppförandet av husen på den lilla och smala tomten nära och mellan de angränsande villafastigheterna får rent objektivt och helt uppenbart orimliga konsekvenser och betydande olägenheter för de som bor där. Det är orimligt och ingenting som skäligen bör tålas.

Till domstolen har getts in fotografier och ett tidigare till Mark- och miljööverdomstolen ingivet yttrande.

TU och **SU** har till stöd för sin talan hänvisat till vad de anfört till nämnden, länsstyrelsen och Mark- och miljööverdomstolen, samt anfört i huvudsak följande.

Det bör vara uppenbart att de har klagorätt, särskilt i ljuset av vad Högsta domstolen anför i sitt avgörande den 26 april 2016 i mål Ö 4311-15, men även med stöd av väl stadgad praxis som framhåller att den som påverkas av byggenskapen är berörd. Här kan även noteras att målet varit föremål för prövning under ett stort antal år i flera instanser utan invändning från motparten. Redan den omständigheten ger vid handen att motparten insett att de har klagorätt. Då även tillsammans med den omständigheten att de erhållit underrättelser från nämnden.

Vad avser Bromma flygplats som riksintresse bör noteras att Bromma flygplats inte var föremål för övervägande vid antagande av den aktuella detaljplanen. Ett övervägande måste därför nu göras i aktuellt hänseende eftersom planens byggrätt endast avser förhållanden för vilka prövning kunde ske vid den aktuella antagandetidpunkten. Till detta kommer att motparten förbisett den omständigheten att av motparten angiven förordning inte omfattar Bromma flygplats, varför den

saknar allt intresse i sammanhanget. Detta genom undantaget för flygplatser i Stockholms kommun. Resonmanget som motparten för är därmed missriktat och visar att de överväganden som hade bort ske med hänsyn till de av riksintresset utpekade omständigheterna inte gjorts. Här ska då särskilt framhållas att om överväganden gjorts hade motparten kunnat utnyttja under plan medgiven byggrätt även med hänsyn till angivet riksintresse och lämpligheten av bebyggelse inom riksintresseområdet. Den omständigheten att motparten helt underlåtit att överväga alternativ faller endast tillbaka på motparten. Det kan här framhållas att de ständigt efterfrågat sådana överväganden om möjligheten att utnyttja byggrätten med alternativ placering och utformning, vilka hade bort redovisas. Redan mot ovan angiven bakgrund bör det vara klarlagt att lov inte kan medges för sökta åtgärder som ostridigt inte beaktat vare sig riksintresset, lämpligheten i byggnaders placering inom detta eller möjligheten till alternativa placeringar och utformningar inom byggrätten. Till det anförda kommer att det även med utgångspunkt i miljöbalkens bestämmelser framgår att verksamheten som sådan kan angripas och förbjudas genom den olägenhet som boende kunde utsättas för och då oaktat plansituationen. Jämför i denna del MÖD:s avgörande den 19 april 2011 i mål M 4256-10. Att tillåta tillkommande bebyggelse med sådan utgångspunkt bör vara utesluten alldeles oavsett nytillkomna bestämmelsers tillämpning, vilka gett samma resultat.

Med hänvisning till de krav i 2 och 8 kap. PBL som måste vara uppfyllda för att bygglov ska kunna ges inom ett område med detaljplan ska framhållas att ansvariga tjänstemän vid samtliga berörda förvaltningar invänt att inte något av kraven enligt dessa kapitel är uppfyllda. Stadsbyggnadskontoret har uttalat att ingreppet på platsen är i det närmaste brutalt, ett synnerligt starkt konstaterande och vida överstigande vad omgivningen bör tåla. Att ansvariga politiker i nämnden som inte besökt platsen ansett sig kunna komma till en annan slutsats förändrar inte den faktiska omständigheten att ingreppet är extremt/brutalt. Motparten har inte gjort någon ansats till att utreda alternativ till det sökta. Här kan exempelvis nämnas att glasväggar föreslås, vilket maximerar insyn. Så även att uteplatser placeras så att påverkan på omgivningen maximeras vilket även gäller balkonger och loftgångar, jfr. MÖD:s avgörande den 11 december 2015 i mål P 4472-15. Även den

omständigheten att en av byggnaderna placeras på tomtens högsta punkt bidrar på ett påtagligt sätt till den brutala omgivningspåverkan. Vad avser påpekanden från motparten om vegetation m.m. bör påpekas att sådan saknas på deras tomt i förhållande till bygghusen samt att avståndet till planerad bygghusen är mycket kort.

Förhållandena på fastigheten tillsammans med omgivande bebyggelse är mycket speciella med osedvanligt stora höjdskillnader. Den sökta åtgärden medför betydande olägenhet i form av ökad insyn och skuggning för deras fastighet. Olägenheterna skulle kunna undvikas genom planerig bebyggelse som placeras rätt på fastigheten. Avvikelsen från detaljplanen är exceptionellt stor och bebyggelsen kan således inte anses vara förenlig med planen. Det framgår redan av den omständigheten att den omgivande bebyggelsen är av ett helt annat slag. Det har bl.a. för deras fastighet ansetts nödvändigt att ändra planen för att medge bebyggelse som motsvarar drygt halva den nu medgivna. Det stämmer inte att antalet hus och lägenheter endast skulle ha betydelse vid "kopplade hus", då planen endast tillåter en- eller tvåbostadshus. Därtill bör framhållas att avsteg från våningsantal endast torde kunna medges då det i förhållande till omgivningen rör sig om en "nedsänkt" tomt och inte såsom i förevarande fall en "upphöjd" tomt, eftersom avvikelsen då blir än mer påtaglig. Med det extra våningstalet försvinner också all den sol som kan nå deras fastighet.

Till domstolen har getts in tidigare till Mark- och miljööverdomstolen ingivna yttranden.

RB har till stöd för sin talan hänvisat till vad som tidigare anförts i ärendet samt i huvudsak anført följande.

Överklagandena från LL, ML, JH, TU och SU ska avvisas då deras fastigheter inte gränsar mot X 4 samt då de inte kunnat påvisa sådana skäl som innebär att de ska anses vara berörda på ett sådant sätt att de har klagorätt.

Det aktuella förslaget är planenligt i fråga om tomtstorlek, byggrätt och byggnadshöjd. Detaljplanens nionde paragraf föreskriver att nämnden kan "medgiva mindre avvikelser från hushöjd, våningsantal och taklutning samt tomts minsta storlek". Likaså är det möjligt för nämnden att med stöd av fjärde paragrafen i detaljplanen godta att förrådsbyggnader placeras drygt två meter från grannes tomtgräns samt att medge ett mindre avstånd till byggnader på samma gård. Enligt RÅ 1992 ref. 59 och RÅ 1993 ref. 59 kan en i detaljplan medgiven byggrätt inte inskränkas med stöd av 3 kap. 1 § ÄPBL. I sammanhanget bör även noteras att ägaren till en fastighet har ett av lagstiftaren skyddat intresse att kunna förlita sig på att en plan ska tillämpas så länge den inte har upphävts. Hon, nämnden och länsstyrelsen gör alltså samma bedömning att ett positivt förhandsbesked kan lämnas för den sökta åtgärden. Flera av överklagandena innehåller vidare rena sakfel.

Det får förstås som att klagandena anser att förhandsbeskedet och bygglovets inte beaktat de nya regler som gäller vid bygglovprövning och att de menar att bygglov inte ska beviljas enligt gällande bullerregler. Den rapport från Trafikverket som åberopats är skriven mot bakgrund av att Trafikverket förklarat att Bromma flygplats tillsammans med andra flygplatser i landet ska utgöra område av riksintresse för kommunikationsanläggningar enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Miljöbalkens bestämmelser innebär ett visst skydd för riksintressen mot åtgärder som påtagligt kan skada dessa. En ny lagstiftning där reglering av buller och bostäder samordnas mellan PBL och miljöbalken trädde i kraft den 2 januari 2015 genom SFS 2014:902 (2 kap. 6 a § PBL) och en ny förordning med angivna ljudnivåer trädde i kraft den 1 juni 2015 (SFS 2015:216), vilken innebär lättnader vid bostadsbyggande. Den nya bestämmelsen i 2 kap. 6 a § PBL anger bl.a. att vid ärenden om bygglov ska bostadsbyggnader lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa ifråga om omgivningsbuller och utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller. Det framgår av

övergångsbestämmelser att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för mål och ärenden som har påbörjats före den 2 januari 2015 och mål och ärenden som avser överklagande av beslut i ett sådant mål eller ärende till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort. Vad klagandena anfört om buller påverkar således inte domstolens prövning. Målen ska inte prövas utifrån de nya reglerna. Vidare är det så att frågan om en åtgärds möjligheter att uppfylla de s.k. tekniska egenskapskraven inte prövas i beslut om förhandsbesked. Det blir således endast fråga om en lokaliseringsprövning av huruvida den sökta åtgärden kan tillåtas utföras på platsen. På platsen finns en i detaljplan medgiven byggrätt som således inte ska stå tillbaka mot bakgrund av vad klagandena framfört om buller. Rätten att få bygga på fastigheten kvarstår men det ankommer på byggherren att säkerställa att bostaden uppfyller gällande tekniska egenskapskrav, en prövning som görs inom den s.k. tekniska kontrollen. Vad avser bygglovsbeslutet prövas frågan om buller inte i bygglovets utan är en fråga som hanteras i samband med det s.k. tekniska skedet och vid det tekniska samrådet och innan ett startbesked ges. Således prövas inte i bygglovsbeslutet huruvida åtgärden uppfyller bullerkraven, se 9 kap. 30 § PBL.

Klagandena har anfört att åtgärderna skulle komma att innebära en betydande olägenhet för dem med hänvisning till insyn samt skuggeffekter och avsaknad av direkt sol vid olika uteplatser. Vidare framfördes invändningar mot att vegetationen på X 4 kommer att förändras. Med tanke på de stora byggrätter som följer av detaljplanen kommer tillkommande byggnader att förändra miljön och påverka grannfastigheter. Men då byggrätten finns och har funnits sedan detaljplanens tillkomst 1943 finns det ingen rättighet för klagandena att slippa den förändring som den planliga byggrätten medför. Det finns således inga garantier att kunna få bevara alla sina utblickar, sina solplatser och sina från insyn skyddade uteplatser. Även viss insyn på den egna bostaden får förväntas tålas i så tätbebyggda områden som det är fråga om. Dessutom är flera av klagandenas egna fastigheter mycket grönskande och lummiga. Klagandena hävdar att skuggningseffekter uppstår av den tillkommande bebyggelsen, men de torde enkelt själva delvis kunna öka ljusinsläppet genom att beskära sin egen vegetation. Invändningarna från ägarna till

X 3 avseende deras uteplatser, vilka delvis ligger direkt vid tomtgränsen, samt att bebyggelsen kommer att begränsa ljusinsläppet på fastigheten bestrids.

Bebyggelsen i förhållande till X 3 kommer att hamna i nord-nordväst där solen inte kommer att begränsas av tillkommande bebyggelse i nämnvärd omfattning. Inte heller i övrigt kommer den sökta åtgärden att medföra en sådan betydande olägenhet vilken objektivt sett är av det slag att den inte ska behöva tålas.

Vad avser X 10 är avståndet till X 4 så stort och dessutom med en mellanliggande fastighet att den insyn och den skuggeffekt åtgärden påstås ha inte är större än att den skäligen får tålas. Tomtplatsen är förhållandevis liten och består i övrigt av mycket vegetation. Vidare är området kuperat. Således är det naturligt att bebyggelse kommer att placeras olika liksom att fastigheternas förutsättningar är olika. Varken insyn eller förändring av ljusinsläpp är således sådan att de inte skäligen ska tålas. Att bebyggelsen kommer att placeras på ett sådant sätt att den påverkar stadsbilden är ofrånkomligt i en starkt kuperad miljö. I området finns dessutom redan stora byggnader placerade i slänter och på höjder varför den tillkommande bebyggelsen inte nämnvärt avviker från vad som redan förekommer i området. Tomtens höjdläge var vid tidpunkten för planen känt och man har trots detta ansett att fastigheten får bebyggas med samma stora byggrätt som övriga fastigheter i området. Hade det ansetts olämpligt att höjden bebyggdes så hade den fått ett byggnadsförbud eller en höjdbegränsning. Sådana bestämmelser finns dock inte i planen och fastigheten inklusive höjden har prövats lämplig för bebyggelse av den volym som detaljplanen medger. Således kan den frågan inte göras till föremål för prövning i detta mål enligt 13 kap. 2 § punkten 8 PBL. Bebyggelsen kommer att påverka stadsbilden men har utformats och bearbetats på ett sådant sätt att den utifrån fastighetens förutsättningar och given byggrätt samt övriga byggnader i området får anses uppfylla kraven på anpassning i PBL.

Nämnden har anfört att byggrätten gäller oavsett vad klagandena har anfört avseende flygbuller. Det är vid ny planläggning som flygbuller och riksintressen har betydelse.

DOMSKÄL*Frågan om avvisning av överklaganden*

RB har yrkat att överklagandena från LL, ML, JH, TU och SU ska avvisas då de inte kan anses ha klagorätt i målet.

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att LL och ML inte har överklagat länsstyrelsens beslut om förhandsbesked. Vad avser JH, TU och SU kan konstateras att de inte är s.k. rågrannar till X 4. Domstolen bedömer dock att de, med hänsyn till den sökta bebyggelsens och områdets karaktär, får anses berörda på ett sådant sätt att de har klagorätt. Härvid kan också noteras att Mark- och miljööverdomstolen betraktat dem som parter i mål nr P 8682-14. Yrkandet om avvisning ska således avslås.

Mark- och miljödomstolens bedömning i sak

Mark- och miljödomstolen instämmer i den bedömning som länsstyrelsen har gjort med de skäl länsstyrelsen har angett. Vad klagandena har anfört och vad som i övrigt har framkommit vid syn och av övrig utredning i målet föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning. Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att det som några av klagandena, under domstolens handläggning av målet, anfört avseende riksintresse och flygbuller inte utgör hinder för att meddela ett positivt förhandsbesked avseende den sökta åtgärden. Vid denna bedömning har domstolen beaktat att det för fastigheten finns en fastställd byggrätt vilken fastighetsägaren enligt domstolens mening har rätt att utnyttja.

Sammantaget saknas således enligt mark- och miljödomstolens bedömning skäl att upphäva nämndens beslut om förhandsbesked. Överklagandena ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 25 juli 2016. Prövningstillstånd krävs.

Karin Frick

Maria Bergqvist

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Karin Frick, ordförande, och tekniska rådet Maria Bergqvist. Föredragande har varit beredningsjuristen Jonas Gunnarsson.